

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol 2016-17 Cyngor Sir Powys

Issued: Mehefin 2017
Document reference: 389A2017

Lluniwyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol hwn ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Colin Davies a Justine Morgan o dan gyfarwyddyd Jane Holownia.

Huw Vaughan Thomas
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi y Frenhines. Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd i'r diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn anelu i ddarparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus, a thrwy wneud hynny, meithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2016-17	4
Mae'r Cyngor yn bodloni ei ofynion statudol mewn perthynas â gwelliant parhaus	4
Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella	5
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu a adroddwyd yn ystod 2016-17	6

Atodiadau

Atodiad 1 – statws yr adroddiad hwn	13
Atodiad 2 – Llythyr Archwilio Blynyddol	14
Atodiad 3 – argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2016-17	16

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2016-17

- 1 Wrth bennu ehangder y gwaith a gyflawnwyd yn ystod y flwyddyn, ystyriwyd y cyfoeth o wybodaeth a gasglwyd yn sgil archwiliadau ac arolygiadau yn ogystal â ffynonellau eraill o wybodaeth a oedd ar gael, gan gynnwys mecanweithiau Cyngor Sir Powys ei hun i adolygu a gwerthuso. Yn ystod 2016-17, cynhaliom waith asesu gwelliant ym mhob cyngor o dan dair thema: llywodraethu, y defnydd o adnoddau a chynllunio ac adrodd ar welliannau. Mewn rhai cyngorau, ategwyd y gwaith hwn drwy gynnal archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yng Nghynllun Archwilio 2016-17.
- 2 Nodir y gwaith a gyflawnwyd ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, yn [Arddangosyn 1](#).

Mae'r Cyngor yn bodloni ei ofynion statudol mewn perthynas â gwelliant parhaus

- 3 Ar sail y gwaith a gyflawnwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, a hynny yn unig, mae'r Archwilydd Cyffredinol o'r farn bod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion y Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2017-18.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

- 4 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau o'i flaen, byddai'n anarferol pe na baem yn cael hyd i agweddau y gellid eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
- wneud cynigion ar gyfer gwella – os caiff cynigion eu cyflwyno i'r Cyngor, byddwn yn disgwyl iddo weithredu arnynt ac yn mynd ar drywydd yr hyn sy'n digwydd;
 - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os caiff argymhelliad ffurfiol ei wneud, bydd yn rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
 - cynnal arolygiad arbennig a chyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
 - argymhell y dylai Gweinidogion Llywodraeth Cymru ymyrryd mewn rhyw ffordd.
- 5 Ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol yn ystod y flwyddyn. Fodd bynnag, cafwyd nifer o gynigion ar gyfer gwella, ac ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd yn eu herbyn ac yn erbyn argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol (**Atodiad 3**) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu a adroddwyd yn ystod 2016-17

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu a adroddwyd yn ystod 2016-17

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Llywodraethu			
Mawrth 2017	<p>Llywodraethu da wrth benderfynu ar newidiadau i wasanaethau</p> <p>Adolygiad o drefniadau llywodraethu'r Cyngor wrth benderfynu ar newidiadau i wasanaethau.</p>	<p>O ystyried uchelgais a chyflymder ei raglen newid gwasanaeth, mae lle sylweddol i'r Cyngor gryfhau ei drefniadau llywodraethu.</p>	<p>Gellid cryfhau trefniadau llywodraethu'r Cyngor drwy:</p> <p>C1 Adolygu cylch gwaith a rôl bresennol y Cabinet i'w alluogi i ganolbwyntio ar flaenoriaethau allweddol y Cyngor a newidiadau sylweddol i wasanaethau.</p> <p>C2 Egluro a chryfhau rôl pwyllgorau craffu wrth ystyried newidiadau i wasanaethau.</p> <p>C3 Cysoni rhaglenni gwaith y Cabinet a Chraffu i gynnwys manylion am gynigion arfaethedig i newid gwasanaethau a'u gwneud yn hygyrch ar wefan y Cyngor.</p> <p>C4 Gwella ansawdd arfarniadau gwybodaeth ac opsiynau a ddarperir i Aelodau er mwyn eu galluogi i ystyried goblygiadau strategol y newidiadau arfaethedig i wasanaethau.</p> <p>C5 Egluro awdurdodau dirprwyedig, yn enwedig ar gyfer newidiadau sylweddol i wasanaethau fel bod penderfyniadau'n dryloyw a bod atebolrwydd ar eu cyfer yn glir.</p> <p>C6 Cryfhau'r trefniadau ar gyfer monitro effaith newidiadau i wasanaethau gan gynnwys nodi'n benodol ar y pwynt penderfynu beth fydd yn cael ei fonitro, lle bydd hyn yn cael ei fonitro a phwy fydd yn gyfrifol am wneud hynny.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Defnydd o adnoddau			
Tachwedd 2016	Llythyr archwilio blynyddol 2015-16 Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol sy'n codi o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.	Rhoddodd yr Archwilydd farn archwilio ddiamedod ar ddatganiadau cyfrifyddu'r Cyngor ar gyfer 2015-16, gan gadarnhau eu bod yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor a'r Gronfa Bensiwn.	Ddim yn berthnasol.
Mawrth 2017	Cynllunio arbedion Adolygiad o drefniadau'r Cyngor ar gyfer arbedion ariannol, gan gynnwys i ba raddau y mae'n llwyddo i sicrhau'r arbedion angenrheidiol ac a oes ganddo ddulliau cadarn o gynllunio, rheoli a sicrhau arbedion i'r gyllideb, ar gyflymder sy'n cefnogi cydnerthedd ariannol.	Er bod y Cyngor yn cryfhau ei drefniadau ar gyfer datblygu cynlluniau arbedion, mae rhai o'r cynlluniau nad ydynt wedi'u datblygu'n ddigonol ac maent yn cynnwys amserlenni cyflawni afrealistig ac efallai na fydd hyn yn cynorthwyo gwytnwch ariannol yn y dyfodol yn llawn.	C1 Cryfhau trefniadau cynllunio ariannol drwy: <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau y gellir cyflawni targedau arbedion gwasanaethau a bennwyd ar gyfer gwariant trydydd partion, incwm a chyfleoedd gwella cost o fewn amserlenni arfaethedig; • sicrhau bod yr holl gynlluniau arbedion wedi'u datblygu'n ddigonol i'w cynnwys yn y gyllideb flynyddol; a • rhagweld y defnydd o gronfeydd wrth gefn dros gyfnod y Cynllun Ariannol Tymor Canolig.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Mehfin 2017	<p>Adolygu Cyllid Addysg Ceisiodd ein hadolygiad ateb y cwestiwn, 'A yw'r cyngor sydd ar gael a'i ansawdd yn ddigonol i gynorthwyo'r Cyngor a'i ysgolion wrth reoli cyllidebau addysg'?</p>	<p>Daethom i'r casgliad bod ysgolion a chynghorwyr yn cael gwell cyngor a chymorth ynghylch rheoli cyllidebau ysgolion, ond mae'r Cyngor yn wynebu heriau wrth gyflawni'r cyflymder i ddarparu gwasanaeth addysg fforddiadwy, cynaliadwy.</p> <p>Daethom i'r casgliad hwn oherwydd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mae monitro cyllidebau dirprwyedig ysgolion, a'r cymorth a'r her a ddarperir i ysgolion wrth bennu eu cyllidebau, yn gwella yn y rhan fwyaf o agweddau; ond • mae'r Cyngor yn wynebu heriau mawr wrth gyflawni'r cyflymder a fydd yn darparu gwasanaeth addysg fforddiadwy a chynaliadwy ac yn atal y dirywiad sylweddol rhagweledig o ran iechyd ariannol ysgolion. 	<p>C1 Er mwyn darparu'r her angenrheidiol i ysgolion uwchradd ynghylch eu cynllunio ariannol, dylai'r Cyngor sicrhau bod ganddo'r gallu a'r adnoddau i ddadansoddi a gwerthuso cynllunio cwricwlaidd ysgolion.</p> <p>C2 Dylai'r Cyngor weithio gydag ysgolion i archwilio ffyrdd o wella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ysgolion wrth gaffael nwyddau a gwasanaethau.</p> <p>C3 Er mwyn ymgorffori rheoli adnoddau ymhellach fel cydran allweddol o wella ysgolion, dylai'r Cyngor gytuno ar y canlynol gydag ysgolion:</p> <ul style="list-style-type: none"> • templed cyson ar gyfer cofnodi gwybodaeth ariannol allweddol yng nghynlluniau datblygu ysgolion; a • system lle gellir asesu iechyd ariannol ysgolion ac adrodd arno'n flynyddol. <p>C4 Er mwyn gwella ei eglurder a'i dryloywder, dylai'r Cyngor adolygu ei Gytundeb Lefel Gwasanaeth gydag ysgolion ar gyfer Gwasanaethau Ariannol, gan sicrhau bod yr elfen ddewisol yn cynnwys dim ond y gwasanaethau hynny nad ydynt yn swyddogaethau statudol y Cyngor.</p> <p>C5 Er mwyn sicrhau dealltwriaeth gyffredin o ddata ariannol, dylai'r Cyngor sicrhau bod y data a adroddir wrth aelodau yn gyson â'r hyn a adroddir wrth Lywodraeth Cymru, a bod unrhyw amrywiant angenrheidiol rhwng y ddwy set yn cael ei esbonio'n llawn.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
			<p>C6 Er mwyn cyflawni system ysgol fforddiadwy ac sy'n cael adnoddau digonol, dylai'r Cyngor cynyddu cyflymder a maint y newid wrth weithredu ei Bolisi Trefniadaeth Ysgolion, Cynllunio'r Ddarpariaeth Addysg. Yn arbennig, dylai'r Cyngor weithio gyda phartneriaid y tu mewn i Gymru a'r tu allan iddi er mwyn sicrhau bod dysgwyr rhwng 16 a 19 oed yn gallu cael mynediad i gwricwlwm addas drwy gyfrwng eu dewis iaith.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Archwiliad perfformiad lleol yn seiliedig ar risg			
Mai 2017	Ym mis Rhagfyr 2016, yn lle'r Asesiad Corfforaethol llawn, cynhaliwyd asesiad seiliedig ar risg wedi'i deilwra gan ganolbwyntio ar weledigaeth a chyfeiriad strategol; cydweithio a phartneriaethau; llywodraethu ac atebolrwydd; rheoli adnoddau; a chynllunio ar gyfer gwella.	Mae ein canfyddiadau asesu yn sail i'r casgliadau a nodwyd uchod ac rydym yn dod i'r casgliad ymhellach bod: <ul style="list-style-type: none"> • mae gan y Cyngor weledigaeth glir ac uchelgeisiol ar gyfer newid trawsnewidiol ond mae gallu ac adnoddau a chyflymder yn heriau o hyd; • mae'r Cyngor yn cydweithio â Bwrdd Iechyd Addysgu Powys drwy ei gynllun integreiddio, gan gynorthwyo newid diwylliannol ac ymgysylltu â staff; ac • mae gan y Cyngor hanes blaenorol o wytnwch ariannol ond mae gwybodaeth reoli a data yn parhau'n her os yw'r Cyngor yn mynd i gyflawni modelau cynaliadwy ar gyfer Addysg a Gwasanaethau Cymdeithasol. 	Mae'r Cyngor yn datblygu a gweithredu cynllun gweithredu i ymateb i'n canfyddiadau a'n casgliadau.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Cynlluniau ac adroddiadau gwella			
Gorffennaf 2016	Archwiliad cynllun gwella blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru Adolygiad o'r cynlluniau a gyhoeddwyd gan y Cyngor er mwyn cyflawni ei amcanion gwella.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio ar gyfer gwella.	Ddim yn berthnasol.
Tachwedd 2016	Aseiad archwilio perfformiad blynyddol Swyddfa Archwilio Cymru Adolygiad o aseiad cyhoeddedig y Cyngor o'i berfformiad.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol i adrodd ar welliant.	Ddim yn berthnasol.

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Adolygiadau gan gyrff arolygu a rheoleiddio			
Mawrth 2017	Ar 8 Chwefror 2017, cynhaliodd Estyn gynhadledd gwella gan ganolbwyntio ar wasanaethau addysg yr awdurdod lleol i blant a phobl ifanc. Mae'r gynhadledd gwella hon yn rhan o gynllun peilot i roi cynnig ar ffyrdd newydd o weithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau gwelliannau mewn gwasanaethau addysg yng Nghymru.	<p>Mae Estyn wedi cael sicrwydd bod yr awdurdod lleol yn deall:</p> <ul style="list-style-type: none"> • y rhesymau dros berfformiad cymharol wan disgyblion mewn tua hanner o'i ysgolion uwchradd dros y blynyddoedd diwethaf; • yr angen i wella ei fonitro a'i oruchwyllo o gyllidebau ysgolion a bod cynlluniau'n cael eu datblygu neu ar y camau cynnar o'u gweithredu er mwyn mynd i'r afael â'r materion. 	<p>Er mwyn cryfhau gwaith parhaus ymhellach, mae Estyn yn argymhell bod yr awdurdod lleol yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mireinio ei ddefnydd o ddata i fonitro ysgolion; • sicrhau bod swyddogion aelodau etholedig a llywodraethwyr yn deall mor dda mae ysgolion yn perfformio o gymharu ag ysgolion tebyg; • sicrhau bod camau gweithredu mewn cynlluniau gwella yn cael eu hategu gan dargedau llwyddiant priodol, a bod cynnydd yn cael ei fonitro'n drylwyr; • sicrhau bod rheoli perfformiad ar gyfer penaethiaid yn broses drylwyr sy'n rhoi ystyriaeth briodol i safonau mae disgyblion yn eu cyrraedd a deilliannau arolygu; • cytuno ar gynllun ar gyfer trefniant ysgolion uwchradd yn y dyfodol; • datblygu ymhellach ei waith i recriwtio arweinwyr uwch a chanol cryf a darparu hyfforddiant arweinyddiaeth i athrawon addas yn yr awdurdod; • sicrhau bod yr amrywiaeth llawn o wybodaeth ariannol yn cael ei ystyried pan fydd cyllidebau'n cael eu cytuno a'u monitro; • sicrhau bod llywodraethwyr ysgolion yn gwbl ymwybodol o sefyllfa ariannol eu hysgol; ac • yn defnyddio ei bwerau ymyriad yn effeithiol er mwyn mynd i'r afael â materion perfformiad neu gyllideb mewn ysgolion ac yn gwneud gwaith dilynol priodol ar unrhyw lythyrau rhybudd blaenorol.

Atodiad 1

Statws yr adroddiad hwn

O dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), mae'n ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych tua'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir fel cynghorau, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth gyflawni [eu] swyddogaethau'.

Yn yr asesiad o welliant blynyddol, ystyrir pa mor debygol yw hi y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Staff Swyddfa Archwilio Cymru sy'n llunio'r adroddiad gwella blynyddol, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol. Mae'r adroddiad yn cyflawni dyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 o'r Mesur, drwy roi crynodeb o'i waith asesu ac archwilio mewn adroddiad gwella blynyddol cyhoeddedig ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19, sef cyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi a yw o'r farn (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) fod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran cynllunio ar gyfer gwella o dan adran 15.

O dan rai amgylchiadau gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), y bydd yn cyflwyno adroddiad arnynt i'r awdurdod ac i Weinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Un o weithgareddau atodol pwysig Swyddfa Archwilio Cymru yw cydgysylltu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), gan ystyried rhaglen waith gyffredinol pob rheoleiddiwr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Llythyr Archwilio Blynyddol

Mr Jeremy Patterson
Prif Weithredwr
Cyngor Sir Powys
Neuadd y Sir
Llandrindod
Powys
LD1 5LG

Annwyl Jeremy

Llythyr Archwilio Blynyddol Cyngor Sir Powys 2015-16

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol sy'n codi o'm cyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'm cyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Cydymffurfiodd y Cyngor â'i gyfrifoldebau'n ymwneud ag adrodd ariannol a'r defnydd o adnoddau

Cyfrifoldeb y Cyngor yw:

- rhoi systemau rheolaeth fewnol ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodion a sicrhau bod ei asedau'n ddiogel;
- cadw cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu ac adolygu'n barhaus drefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol i mi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau; a
- rhoi tystysgrif yn cadarnhau fy mod wedi cwblhau'r broses o archwilio'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r Cod hwn yn seiliedig ar Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol. Ar 30 Medi 2016, rhoddais farn archwilio ddiamod ar y datganiadau cyfrifyddu gan gadarnhau eu bod yn rhoi darlun cywir a theg

o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor a Chronfa Bensiwn Powys. Mae fy adroddiad wedi'i gynnwys yn y Datganiad Cyfrifon. Cyflwynwyd adroddiad ar y materion allweddol sy'n codi o'r archwiliad cyfrifon i aelodau'r Pwyllgor Archwilio yn fy adroddiad Archwiliad o Ddatganiadau Ariannol ar 30 Medi 2016, a bydd adroddiad manylach sy'n cynnwys argymhellion penodol ac ymateb y rheolwyr i'r argymhellion hynny yn cael eu cyhoeddi maes o law.

Rwy'n fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau

Mae fy ystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd yn seiliedig ar y gwaith archwilio a gynhaliwyd ar y cyfrifon yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a gwblhawyd o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn tynnu sylw at lle nad yw effeithiolrwydd y trefniadau hyn wedi'i ddangos eto neu lle gellid gwneud gwelliannau. Yn ei Adroddiad Gwella Blynyddol a gyhoeddwyd ym mis Mehefin 2016, o ran y defnydd o'i adnoddau, daeth yr Archwilydd Cyffredinol i'r casgliad bod y Cyngor yn gwella ei drefniadau rheoli ariannol gyda'r budd o graffu a her fewnol sy'n gynyddol drylwyr, ond mae'n cydnabod bod angen iddo gysoni a monitro perfformiad gwasanaeth ac ariannol yn well er mwyn iddo fod yn hyderus o gyflawni ei flaenoriaethau gyda'r adnoddau sydd ar gael iddo.

Cyhoeddais dystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon wedi'i gwblhau ar 30 Medi 2016

Nid yw fy ngwaith hyd yma ar ardystio hawliadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2016-17 neu systemau ariannol allweddol

Bydd adroddiad manylach ar fy ngwaith ardystio grant yn dilyn yn 2017 pan fydd rhaglen o waith ardystio eleni wedi'i chwblhau.

Ar hyn o bryd, disgwylir i'r ffi archwilio ariannol ar gyfer 2015-16 fod yn unol yn fras â'r ffi y cytunwyd arni a nodwyd yn y Cynllun Archwilio Blynyddol. Fodd bynnag, yn ystod y flwyddyn, ymatebodd y tîm archwilio i swm sylweddol o ohebiaeth gan aelodau o'r cyhoedd. Pan fydd ein holl waith wedi'i gwblhau, byddwn yn trafod y sefyllfa ffi derfynol gyda'r Cyfarwyddwr Cyllid.

Yn gywir

Anthony Veale

Cyfarwyddwr Ymgysylltu

Dros ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

cc: Y Cyngorydd Sir W. Barry Thomas – Arweinydd

Mr David Powell – Cyfarwyddwr Cyllid

Atodiad 3

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2016-17

Arddangosyn 2: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2016-17

Crynodeb o gynigion ar gyfer gwella sy'n berthnasol i lywodraeth leol, a gafodd eu cynnwys mewn adroddiadau cenedlaethol a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru, ers cyhoeddi'r AGB diwethaf.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Awst 2016	Cydnerthedd Ariannol Awdurdodau Lleol yng Nghymru 2015-16	<p>Yn ein hadroddiad ar gyfer 2014-15 (Cydnerthedd Ariannol Cynghorau yng Nghymru, Ebrill 2015), gwnaed sawl argymhelliad i awdurdodau lleol. Mae llawer o'r argymhellion hyn yn parhau i fod yn berthnasol ac mae angen i awdurdodau wneud gwaith pellach i ymdrin â hwy yn ystod 2016-17. Yn ogystal â hyn, gwnaed yr argymhellion canlynol yn seiliedig ar ein hadolygiad mwy diweddar:</p> <p>A1 Dylai awdurdodau lleol atgyfnerthu eu trefniadau cynllunio ariannol drwy:</p> <ul style="list-style-type: none">• ddatblygu cysylltiadau mwy eglur rhwng y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC) a'u cynlluniau gwasanaeth a'u blaenoriaethau corfforaethol;• alinio strategaethau eraill allweddol fel cynlluniau rheoli'r gweithlu a rheoli asedau â'r CATC;• datblygu cynlluniau arbed cynhwysfawr aml-flwydd ac ynddynt gostau llawn, sydd yn trafod ac yn sail ar gyfer cyfnod y CATC, nid ar gyfer y gyllideb flynyddol sydd ar ddod yn unig;• rhannu cynigion arbed yn categorïau fel bo modd monitro'r newid oddi wrth arbedion traddodiadol tuag at arbedion trawsnewidiol dros gyfnod y CATC; a• sicrhau bod yr amserlenni ar gyfer sicrhau arbedion penodol yn realistig, a bod atebolrwydd dros eu cyflawni wedi'i ddyrannu'n briodol. <p>A2 Dylai awdurdodau lleol ddatblygu polisiâu corfforaethol ar gyfer cynhyrchu incwm a chodi tâl.</p> <p>A3 Dylai cynghorau sicrhau bod ganddynt strategaeth gynhwysfawr ar gyfer cronfeydd wrth gefn, sy'n amlinellu diben penodol cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy cronedig, ac effaith y rhain a'r defnydd ohonynt yn y CATC.</p> <p>A4 Dylai awdurdodau lleol ddatblygu dangosyddion perfformiad allweddol i fonitro'r CATC.</p> <p>A5 Dylai awdurdodau lleol sicrhau bod cynlluniau arbed yn cynnwys digon o fanylion er mwyn sicrhau bod aelodau'n deall yn glir yr hyn y bwriedir ei gyflawni drwy'r cynlluniau, a bod modd craffu'n briodol ar y cynlluniau hynny drwy gydol y flwyddyn.</p> <p>A6 Dylai awdurdodau lleol sicrhau bod digon o gapasiti a gallu corfforaethol i gefnogi cyflawniad y cynlluniau arbed yn y CATC ar y cyflymder angenrheidiol.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Hydref 2016	Diogelwch Cymunedol yng Nghymru	<p>Roedd angen i amrywiaeth o randdeiliaid – sef Llywodraeth Cymru, Tîm y Swyddfa Gartref yng Nghymru, comisiynwyr yr heddlu a throseddu, aelodau bwrdd gwasanaethau cyhoeddus ac awdurdodau lleol – gymryd camau unigol ac ar y cyd er mwyn ymateb i'r saith argymhelliad yn yr adroddiad hwn:</p> <p>A1 Gwella gwaith cynllunio strategol er mwyn cydgysylltu gweithgarwch ar gyfer diogelwch cymunedol yn well drwy gyflwyno strategaeth genedlaethol i ddisodli'r fframwaith cynllunio presennol, a chefnogi hynny â chynlluniau lleol a rhanbarthol sy'n canolbwyntio ar gyflawni'r blaenoriaethau cenedlaethol cytunedig o ran diogelwch cymunedol.</p> <p>A2 Gwella gwaith partneriaeth strategol drwy greu byrddau diogelwch cymunedol effeithiol yn ffurfiol i ddisodli strwythurau diogelwch cymunedol presennol. Dylai'r byrddau newydd hyn ffurfioli a chyfuno gwaith Llywodraeth Cymru, heddluoedd, awdurdodau lleol, byrddau iechyd, awdurdodau tân ac achub, WACSO a rhanddeiliaid allweddol eraill.</p> <p>A3 Gwella gwaith cynllunio drwy greu cynlluniau gweithredu cynhwysfawr sy'n trafod gwaith yr holl bartneriaid, ac yn nodi'n glir sut y gellir cyfrannu at gyflawni'r blaenoriaethau cenedlaethol ar gyfer diogelwch cymunedol, yn lleol ac yn rhanbarthol.</p> <p>A4 Adolygu'r trefniadau presennol ar gyfer ariannu grantiau a symud tuag at gyllidebau cyfun ac iddynt ymrwymadau ariannu tymor hwy er mwyn helpu cyrff cyflawni i wella gwaith cynllunio prosiectau a'r gweithlu gan ganolbwyntio ar gyflawni blaenoriaethau'r strategaeth diogelwch cymunedol genedlaethol.</p> <p>A5 Sicrhau bod perfformiad o ran diogelwch cymunedol yn cael ei reoli'n effeithiol drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pennu mesurau priodol ar bob lefel i alluogi aelodau, swyddogion a'r cyhoedd i farnu ynghylch cynnydd wrth gyflawni camau gweithredu ar gyfer gwasanaethau diogelwch cymunedol; • sicrhau bod gwybodaeth am berfformiad yn ymdrin â gwaith yr holl asiantaethau perthnasol; a • sefydlu dulliau mesur i farnu ynghylch mewnbwn, allbwn ac effaith, fel bo modd deall effaith penderfyniadau buddsoddi a chefnogi gwaith goruchwyllo a chraffu. <p>A6 Diwygio'r systemau ar gyfer rheoli diogelwch cymunedol a chyflwyno trefniadau monitro ac adolygu sy'n canolbwyntio ar roi sicrwydd i'r cyhoedd bod yr arian a gaiff ei wario ar ddiogelwch cymunedol yn creu canlyniadau gwell i bobl yng Nghymru.</p> <p>A7 Gwella'r dull o ymgysylltu a chyfathrebu â dinasyddion drwy fyrddau gwasanaeth cyhoeddus wrth:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ddatblygu cynlluniau a blaenoriaethau ar gyfer diogelwch cymunedol; • cytuno ar flaenoriaethau ar gyfer gweithredu; ac • adrodd ar berfformiad a gwerthuso effaith.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Tachwedd 2016	Trefniadau awdurdodau lleol i godi tâl am wasanaethau a chynhyrchu incwm	<p>Gwnaed wyth argymhelliad yr adroddiad hwn, yr oedd yn ofynnol i awdurdodau lleol weithredu ynghylch chwech ohonynt. Roedd yn ofynnol i Lywodraeth Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru weithredu ynghylch Argymhellion A4 ac A6:</p> <p>A1 Datblygu fframweithiau strategol ar gyfer cyflwyno ac adolygu taliadau, gan greu cysylltiad pendant rhyngddynt â'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig a'r Cynllun Corfforaethol.</p> <p>A2 Adolygu'r costau fesul uned a chyfanswm y gost o ddarparu gwasanaethau dewisol er mwyn nodi unrhyw ddiffygion yn glir a, lle bo angen, gosod targedau i wella'r sefyllfa weithredu gyfredol.</p> <p>A3 Defnyddio'r rhestr wirio asesu effaith bob tro wrth ystyried newid taliadau.</p> <p>A5 Canfod cyfleoedd i gaffael cwmnïau o'r sector preifat i gasglu taliadau, er mwyn gwella effeithlonrwydd a darbodusrwydd wrth gasglu incwm.</p> <p>A7 Gwella'r trefniadau ar gyfer rheoli perfformiad, llywodraethu ac atebolrwydd drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • adrodd unrhyw newidiadau i daliadau i'r pwyllgor(au) craffu; • gwella gwaith monitro er mwyn cael dealltwriaeth well o effaith newidiadau i ffioedd a thaliadau ar alwad, a chyflawniad amcanion; • meincnodi a chymharu perfformiad ag eraill yn fwy trwyadl; a • darparu gwybodaeth fwy cynhwysfawr i aelodau etholedig fel bo modd gwneud penderfyniadau cadarn. <p>A8 Gwella'r trefniadau ar gyfer rhagweld incwm o daliadau drwy gynllunio senarios a dadansoddi sensitifrwydd.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2017	Y Modd y Mae Awdurdodau Lleol yn Ariannu Gwasanaethau'r Trydydd Sector	<p>Gwnaed tri argymhelliad yn yr adroddiad hwn, yr oedd yn ofynnol i awdurdodau lleol weithredu ynghylch dau ohonynt. Roedd yn ofynnol i Lywodraeth Cymru weithredu ynghylch A3:</p> <p>A1 Er mwyn cael y gorau o benderfyniadau ariannu, mae angen i awdurdodau lleol a chyrff y trydydd sector sicrhau bod ganddynt y trefniadau a'r systemau cywir ar waith i gefnogi eu gwaith â'r trydydd sector. Er mwyn cynorthwyo awdurdodau lleol a chyrff y trydydd sector i ddatblygu eu harferion gwaith, argymhellir y dylai swyddogion awdurdod lleol a'r trydydd sector ddefnyddio'r Rhestr wirio i sicrhau bod awdurdodau lleol yn ymgysylltu â'r trydydd sector ac yn gweithio gydag ef yn effeithiol i:</p> <ul style="list-style-type: none"> • hunanwerthuso ymgysylltu, rheoli, perfformiad ac arferion cyfredol o ran y trydydd sector; • canfod lle mae angen gwella'r trefniadau cydweithio; a • drafftio a rhoi cynllun gweithredu ar waith ar y cyd er mwyn ymdrin â'r bylchau a'r gwendidau a welwyd wrth hunanwerthuso. <p>A2 Mae trefniadau rheoli perfformiad gwael yn gwanio atebolrwydd ac yn cyfyngu'r gallu i graffu'n effeithiol ar weithgarwch a pherfformiad y trydydd sector. Er mwyn atgyfnerthu'r oruchwyliaeth dros y trydydd sector, argymhellir y dylai aelodau etholedig graffu ar y rhestr wirio adolygu a gwblhawyd gan swyddogion, a herio perfformiad swyddogion a'r awdurdod lleol yn rheolaidd wrth ymateb i fylchau a gwendidau.</p>

Wales Audit Office

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru